

Könskvotering: en möjlig utväg?

Om nödvändigheten av jämlik representation

Helena Aghede
Sara Extor

Abstract

Den ojämlika representationen i våra folkvalda församlingar är ett demokratiskt problem. För att alla grupper i samhället ska få sina intressen tillgodosedda krävs en representation som speglar samhället, dess intressen och åsikter. Könskvotering kan ses som ett svar på problemet med ojämlik representation. En diskussion av medborgarskap är viktig för att förstå innebörden av representation och dess betydelse.

Den här uppsatsen är en forskningsöversikt som klargör hur forskningsläget ställer sig till frågan om ojämlik representation och könskvotering som en lösning. Vi fokuserar på de argument som styr den vetenskapliga debatten. En historisk tillbakablick visar hur utvecklingen i Sverige sett ut, och på vilket sett argumentationen vuxit fram.

Nyckelord: representation, medborgarskap, närvarons politik, könskvotering.

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Syfte	1
1.2	Problemformulering och frågeställningar	2
1.3	Avgränsning	2
1.4	Teorianknytning	2
1.5	Metod	3
1.6	Material	3
2	Medborgarskap och kvinnors organisering	4
2.1	Förbjuden handling	5
3	Politisk jämlikhet	7
3.1	Närvarons politik.....	7
3.2	Varför jämlik representation?.....	11
3.2.1	Att vända på synsättet	12
3.3	Varannan damernas	13
4	Valsystem	15
5	Historisk bakgrund; hur blev Sverige jämställdhetens Mecka?	17
6	Kvotering	19
6.1	Höger-vänsterskalan och kvotering.....	19
6.2	Varför kvotering?	20
7	Avslutning	22
7.1	Konklusion	22
7.2	Egna reflektioner	23
7.3	Slutord	25
8	Referenser	26
8.1	Tryckta källor	26

8.2	Andra källor.....	27
-----	-------------------	----

1 Inledning

Vår första tanke kring uppsatsämne uppkom under läsandet av Anna Wahls bok "Det ordnar sig". Hon framhåller att organisationer är socialt konstruerade och människor skapar vad organisationer gör och är¹. Utifrån detta spånade vi vidare i tankar om organisationer och detta ledde in oss på kön och frågan om varför inte alla har samma möjligheter inom organisationer. I vårt inledande paper koncentrerade vi oss därför på kvotering och dess problematik, eftersom vi där såg en möjlig öppning till ökat inflytande. Då fick vi en allmän förförståelse kring ämnet kvotering och framförallt könskvotering.

Sverige är en representativ demokrati. Frågan är dock om alla blir representerade i de folkvalda församlingarna? Ur en demokratisynpunkt är det av yttersta betydelse att alla får vara med och få sin röst hörd och intresse tillgodosedda. Demokrati utgår från folket, hela folket. Representation torde vara avgörande för vilken sorts politik som förs. Vem som representerar vem blir då avgörande eftersom vi tror att social bakgrund är avgörande för hur en politiker verkar och vilka frågor denne intresserar sig för. Detta leder oss vidare till frågan om hur vi ska göra representationen rättvis. Vilka medel finns att tillgå, vilka medel fungerar?

Könskvotering är ett hett ämne idag som väcker många känslor och frambringar olika ståndpunkter. Ur samhällssynpunkt påverkar den politiska representationen många människors vardag. Diskussionen om kvotering tror vi är ett uttryck för ett strukturellt problem, det som innebär att alla har inte samma chans i samhället. Detta kan i sin tur leda till problem i vardagen, som exempelvis diskriminering. Kanske kan man också se kvotering som en demokratiåtgärd. Då blir det dessutom intressant att undersöka könskvotering i det politiska, det forum i vilket demokratin skapas och upprätthålls.

1.1 Syfte

Halva befolkningen består av kvinnor. Vi tror att kvinnor inte har samma möjligheter som män. Genom en ojämn, eller orättvis, representation i det politiska kan man hävda att halva befolkningens intressen inte till fullo tas tillvara.

---

¹ Wahl (2001) s.11

Vi uppfattar det politiska som en avbild och en förebild av det övriga samhället. Därför är en rättvis situation i det politiska viktigt av flera anledningar. Det skulle sätta en standard för hela samhället, och kunna bidra till, om inte annat, en öppen diskussion av problemet. Könskvotering och det som föregår en sådan diskussion, det vill säga samhällets oförmåga att ge kvinnor samma möjligheter som män, är ett stort politiskt och demokratiskt problem. Det skulle även kunna ses som ett resursproblem, då kompetens inte tas tillvara.

1.2 Problemformulering och frågeställningar

I en demokrati bör demokrativärdena vara viktiga. De grundläggande värdena som politisk jämlikhet och rättvist medborgarskap är betydande för demokratins funktion som demokrati. Dock finns det brister i denna utopi, bland annat visat i problematiken kring politisk representation.

Vår uppsats fokuserar på kvinnorepresentation. I en vidare mening är vi intresserade av kvinnorepresentation och de mekanismer som styr representationen. Vi anser att könskvotering kan vara en sådan mekanism. Kan könskvotering vara den mekanism som löser kvinnorepresentationsproblematiken? Vi vill undersöka hur den rådande svenska diskursen ser ut. Detta ska vi göra genom att titta på hur olika framstående forskare resonerar när det gäller kvinnorepresentation. Vi vill också se till den historiska utvecklingen.

1.3 Avgränsning

Vårt intresse ligger i att visa på varför könskvotering i det politiska är nödvändigt för att öka kvinnorepresentationen i våra folkvalda församlingar. Vi gör dock inte skillnad på lokal och nationell nivå eftersom debatten är densamma på båda nivåerna². Vi är ute efter att visa de övergripande argumenten och problemen som denna diskurs framkallar.

1.4 Teorianknytning

---

² Wide (2006)

Vi har valt att göra en forskningsöversikt och har därför anknyter vi själva inte till någon teori. Det material vi använt oss av har främst en feministisk teoriansknytning. Detta är något som vi måste vara medvetna om under arbetets gång. Den genomgående teoridiskussion är att det behövs ett feministiskt perspektiv för att komma till rätta med den manskultur och de patriarkala strukturer som finns inom det politiska livet. Vi kommer i våra egna reflektioner att förhålla oss till dessa teoretiker med ett kritiskt öga

1.5 Metod

Vår uppsats kommer att vara jämförande och kvalitativ. Vi kommer att gå igenom olika texter som berör och kan appliceras i en svensk kontext. Vårt största fokus kommer att ligga på Anne Phillips som skrivit om närvarons politik.

Urvalet sker med fokus på den svenska kontexten där ledord är kvinnorepresentation och könskvotering i det politiska. En av de forskare vi använder oss av, Lena Wängnerud, som skrivit substantiellt om svenskt kvinnorepresentation, rådde oss att fokusera på Anne Phillips "Närvarons politik" eftersom hon anser att Anne Phillips är en av den diskursens förgrundsfigurer. Anne Phillips forskning är applicerbar på en svensk kontext eftersom den är universell för en västlig demokrati, som Sverige är.

1.6 Material

Den här uppsatsens texter består av källtexter. Materialet kommer att hämtas från olika discipliner, främst statsvetenskaplig och genusvetenskaplig forskning. Våra texter är fokuserade på den svenska kontexten.

Vissa texter som för teoretiska diskussioner är på en abstrakt nivå och är menade att kunna appliceras på vilken västlig demokrati som helst. Vi är medvetna om att litteraturen kring det här ämnet är betydligt mer omfattande än det vi berör i denna uppsats. Genom vår avgränsning har vi fokuserat på kvotering och kvinnorepresentation och därmed uteslutit den litteratur som diskuterar kvotering utifrån andra perspektiv. Kvinnor utgör halva Sveriges befolkning och är därmed ingen folksgruppsminoritet. Dock får man konstatera att kvinnan är en minoritet i våra folkvalda församlingar. Sådan litteratur som behandlar kvotering som en minoritetens möjlighet mot majoriteten har därför valts bort. Dessutom har valet att fokusera på en svensk kontext inneburit att vi kunnat bortse från den litteratur som främst är inriktad på fallstudier i andra delar av världen, och som inte har någon reell betydelse för vår uppsats. Dessa fallstudier är kopplade till teorier som inte är applicerbara på en svensk kontext.

2 Medborgarskap och kvinnors organisering

Författningen är den grundläggande spelregeln för politiken. Författningen är inte ett för alltid givet dokument utan tvärtom högst föränderligt. Författningens politik handlar således om debatten och besluten kring författningens förmåga att förändras. Därmed är författningens politik en grundsten i det demokratiska samhället³. Vidare är det författningens regler som avgör huruvida medborgarna ska kunna påverka den politiska beslutsprocessen. Ett demokratiskt styrelseskick kräver frihet för dess medborgare. En demokrati är, för att fungera, beroende av majoritetsprincipen vilket innebär att det förslag som får flest röster blir det politiska beslutet. I en demokrati krävs samverkan mellan majoritetsprincipen och jämlikhetsprincipen. Den innebär ”en medborgare – en röst”⁴. Medborgarna ska ha kontroll och förmåga att besluta om den politiska agendan. Det krävs också att alla medborgare har samma rätt att delta i politiken och dess beslut⁵. Men vem är då medborgaren och vad innebär medborgarskapet? Vad innebär ett fullt medborgarskap?

Det politiska systemet i Sverige, den representativa demokratin, är beroende av medborgaren. Systemet bygger på att medborgarna uppfyller sina plikter. De innebär att rösta i allmänna val och att bidra till att få fram de personer och partier som ska representera folket under den närmaste mandattiden. Rätten till medborgarskap är inte något statiskt och oförändrat. Längre ansågs rätten till medborgarskap endast vara berättigad män och så är det fortfarande i delar av världen. I Sverige praktiserades kvinnlig rösträtt från 1921, vilket dock inte innebar att kampen för ett jämlikt medborgarskap på något sätt var över. För mindre än 100 år sedan var kvinnor omyndiga och inte ansedda att kunna ta beslut i politiska frågor. Kvinnan var i samma (låga) position i samhället som barn och psykiskt sjuka. Idag är barn och de psykiskt sjuka kvar på den nivån, och därmed inte representerade⁶. Men kvinnor, som sedan 1921 fått rösta, är de verkligt jämställt representerade?

Historien visar att rätten till medborgarskap har utvidgats och ändrats. Eftersom medborgarskap är en central del av vår demokrati är det naturligtvis oerhört viktigt att samhället ständigt diskuterar och debatterar vilka som ska

---

³ Mattson & Petersson (2003) s.8

⁴ Mattson & Petersson (2003) s.12

⁵ Mattson & Petersson (2003) s.13

⁶ Mattson & Petersson (2003) s.53

inneha denna rätt, som innebär både rättigheter och skyldigheter gentemot stat och övriga medborgare.

Det utvidgande som skett av rätten till medborgarskap är inte något som har skett av sig själv eller enbart av tidens gång. Det är frukten av ett arbete och en kamp som pågått under lång tid. Ett aktivt medborgarskap är grunden till vår svenska demokrati och är även ett svenskt jämställdhetsmål⁷. Ett aktivt medborgarskap innebär att man deltar i det sociala, ekonomiska och politiska livet på alla tänkbara vis. Enligt demokratiutredningen är ett effektivt och jämlikt deltagande ett bevis på en fungerande demokrati⁸. Ett jämlikt medborgarskap är en grund för ett jämställt samhälle. Om ett aktivt medborgarskap innebär att man deltar, innebär ett jämlikt medborgarskap att alla har samma chans och möjlighet att delta. Deltagandet skall också innebära möjlighet till påverkan och inflytande⁹.

2.1 Förbjuden handling

Maud Eduards, professor i statsvetenskap, har forskat kring kvinnors organisering utifrån ett feministiskt perspektiv. Hon ser politik som något som konstituerar mänsklighet och gemenskap. Eduards menar att politikens främsta målsättning är att kunna skapa förutsättningar för gemensamma handlingar, delaktighet och socialt ansvar. Politik är något som skapas av möten mellan människor. Därmed existerar också en maktstruktur och traditioner som lever vidare och reproduceras. Eduards framhåller det faktum att kön förnekas som en politisk dimension som en kärnpunkt. Hon menar att politiken förnekar och förenklar de könsmotsättningar som finns. Detta leder till en ständig reproducering av de normer och intressen som historiskt tagits tillvara. Faktum är att medan kvinnor accentueras som grupp och som sitt kön, är det något som aldrig händer med en man. En man är en individ, en medborgare. Kvinnan är endast sitt kön. Till följd därav ses kvinnans intressen i politiken bara som ett könsintresse, medan mannens intresse, genom sin etablerade närvaro, är medborgarens intresse. Detta blir ett problem, för när kvinnor endast talar och organiserar sig som kvinnor, när kan de då bli medborgare och även tala för andra grupper¹⁰? Maud Eduards menar att den mest förbjudna handlingen i dagens samhälle ligger i att benämna män som en grupp, en kategori. Män, deras ansvar och förmåner är något som inte diskuteras i den svenska demokratin. Den norm

---

⁷ SOU 2005:66 s.68

⁸ SOU 2005:66 s.69

⁹ SOU 2005:66 s.71

¹⁰ Eduards (2002) s.17

som de skapat är det största tabut. Den är det största ingenting, vilket all annan kategoriserande politik förhåller sig till ¹¹.

---

¹¹ Eduards (2002) s.155-157

3 Politisk jämlikhet

En ökad kvinnorepresentation betraktas nödvändig för att man ska kunna tillvarata kvinnors intressen i samhället. Intressen kan anses vara det ordet som skiljer män och kvinnor åt. Även om män kan lyssna till kvinnor och själva anse sig vara benägna att tillgodose alla grupper som de representerar kan det finnas problem. Man kan fråga sig varför diskussionen om olika intressen finns. Lena Wängnerud pekar ut tre argument som kan sägas gälla för kvinnors intressen i politiken, (i) att synliggöra kvinnor som en social grupp (ii) att erkänna att det finns en ojämlik maktrelation mellan könen och (iii) att realisera en politik som kommer att öka kvinnors självständighet¹². Anne Phillips tänker i liknande termer och begrundar på vilket sätt en olikhet i det politiska deltagandet kan ha betydelse. Ytterst menar Phillips att demokratin drabbas negativt när de som är politiskt aktiva är icke-representativa för befolkningen i övrigt.

”När vissa grupper eller klasser är genomgående mer aktiva än andra, finns det en fara för att eliterna av misstag uppfattar påtryckningar hos medborgarna i allmänhet”.

Vidare uttrycker Phillips en tanke om att ett verkligt politiskt deltagande, genom en jämställd tillgång till möten, påtryckningsgrupper och partier skulle kunna vara en väg till jämställdhet mellan de som faktiskt väljs. Här fastslår hon sambandet mellan politiskt deltagande och politisk representation. Därmed anses det klargjort att varken deltagandet eller representationen är jämställd, och att de är interberoende. För att representationen skall bli jämställd, måste dessutom deltagandet bli jämställt¹³.

3.1 Närvarons politik

Har det någon betydelse vem som representerar folket? Kan en man representera en kvinna och spelar det någon roll vem som har makten? Som styrelseskick ifrågasätts inte längre den representativa demokratin, vilket dock inte betyder att diskussionen kring den avstannat.¹⁴ Frågan om vem som ska representera vem är

---

¹² Wängnerud (1999) s.126

¹³ Phillips (2000) s.46-48

¹⁴ Wängnerud (1999) s.14

fortfarande i hög grad aktuell. Svensk statsvetenskap har länge haft en tradition av att hålla åsiktsrepresentation som sammanhållande för den representativa demokratin. Ända en bit in på 1990-talet framhölls det att åsikterna var viktigast för en politiker, inte vem denne är, eller vilken social bakgrund denne har. Därmed har det inte heller spelat någon roll vem som representerar vem. Det senaste decenniet har den statsvetenskapliga diskussionen mer och mer fokuserat på en diskussion som rör just representation, och vem som kan representera vem. Det viktigaste anses fortfarande vara åsiktsrepresentation, men den sociala bakgrunden kan inte längre förnekas.

Responsible Party Model går ut på att förklara hur de politiska partierna, genom disciplinerade och väl uttalade valprogram, vill styra under den närmsta mandatperioden, och därefter bli ansvarsutkrävda av väljarna om de inte genomfört sitt valprogram. Representanterna för partierna har således som sin uppgift att under den närmsta mandatperioden i högsta möjliga grad uppfylla dessa program för att få nå nöjda väljare. Modellen förutsätter att väljarna röstar på det valprogram som bäst stämmer överens med deras åsikter. Denna modell är en anledning till det starka framhållandet av åsiktsrepresentation, och skall ses i relation till den¹⁵. Detta innebär att de ansvarstagande partierna är den viktigaste delen i hur den representativa demokratin skall fungera. Om *Responsible Party Model* fungerar felfritt skulle det kunna sägas att den representativa demokratin arbetar tillfredsställande och att det inte spelar någon roll vem som representerar vem. Den främsta kritiken mot denna modell har kommit från den brittiska statsvetaren Anne Phillips. Argumentationen inriktar sig främst på om det är realistiskt att tro att partiernas program kan ha så stor betydelse när det gäller att ansvara för den representativa demokratin. Hon menar att inga program kan vara så detaljerade och innehållsrika att väljare kan få fullständig kunskap om hur deras parti och dess valda representanter tänker bete sig under den närmaste mandatperioden¹⁶.

Anne Phillips viktigaste begrepp är ”the politics of presence”- närvarons politik. Hon menar att närvarons politik kan ses som ett alternativ till den modell som menar att partiernas ansvarstagande är nog när det gäller att skapa en rättvis representation i parlamenten. Phillips lanserar idén om närvarons politik som innebär att inte går att göra åtskillnad mellan åsiktsrepresentation och social representation. Det kommer alltid att uppstå situationer där politikerna kommer att sakna en guide till vad som ska göras. Politikerna kan här välja vilket beslut de ska ta, och sedan får väljarna avkunna sin dom i nästa val. Anne Phillips menar att det rimliga vore att det fanns något samband mellan väljare och representanter. När politiker saknar guide för sitt handlande ska de kunna gå tillbaka till sina egna

---

¹⁵ Wängnerud (1999) s.15

¹⁶ Phillips (2000)

erfarenheter och sociala bakgrund. För att detta ska fungera krävs att den representerade gruppen är så pass stor och bred att inga grupper lämnas utanför¹⁷.

Det är tydligt att representationen har förändrats i och med den representativa demokratin. Den största förändringen ligger i förskjutningen från vem politikern är, till vad politikern står för. Vilka idéer och policies en politiker förespråkar har lett till att ansvar inför väljarkåren har blivit en allt större angelägenhet. Ansvarsutkrävande, genom val, är det mest förekommande sättet att utöva politisk delaktighet¹⁸. Grundtanken med närvarans politik är en diskussion kring sambandet mellan politiskt deltagande och representation. Phillips menar att representation inte bara kan ses som en del av det politiska deltagandet. Hon menar att jämställdhet finns implicit i det politiska deltagandet, men inte i den politiska representationen. Hon påpekar skillnaden mellan politiskt deltagande och politisk representation; alla medborgare kan delta i det politiska, genom att gå på olika möten och utöva påtryckningar, medan politisk representation är något helt annat. Phillips menar att litteraturen kring demokrati och politiskt deltagande har som utgångspunkt att den politiska jämställdheten innebär en form av jämställdhet även i det politiska deltagandet, att detta då skulle behandla den systematiska frånvaro av vissa sociala grupper, som kvinnor eller en etnisk minoritet, och att detta i sin tur är ett tydligt demokratiskt tillkortakommande¹⁹.

”Dagens krav på politisk närvaro har ofta utvecklats ur den politik som har förts av nya sociala rörelser och de speglar samtliga andra brister på jämställdhet än social klasstillhörighet.”

Anne Phillips vill genom citatet ovan förklara på vilket sätt kön och klass måste särhållas som politiska intressegrupper. Phillips menar att när man talar om klass i politiska termer kan man genom en skala dela upp intressenterna (här förslagsvis de liberala mot de socialistiska) och deras argument, för att visa på hur gruppen i fråga, och dess intressen, kan ändras eller suddas ut. När det gäller gruppen kön visar Phillips att en helt ny form av politik måste föras för att komma tillrätta med de problem som finns kring den ojämna representationen, där kvinnor är den förfördelade gruppen, eftersom kön, som kategori, är något som kvinnor inte vill förändra, bara för att få ett jämställt medborgarskap²⁰.

”Underrepresentationen av vissa kategorier av människor är på ett sätt bara ett empiriskt faktum: de är inte närvarande i valda församlingar i samma utsträckning som de är närvarande i valmanskåren. Men egenskaperna hos dem som är valda kan avvika på många olika sätt från egenskaperna hos dem som har

---

¹⁷ Phillips (2000) s.11-15

¹⁸ Phillips (2000) s.15

¹⁹ Phillips (2000) s. 45-47

²⁰ Phillips (2000) s. 19

valt dem, och detta betraktas inte alltid som en fråga om demokratisk konsekvens”).

Här kommer Phillips in på diskussionen om vem som kan representera vem. Kan en man representera en kvinna? Kan en vit man representera en mörkhyad? Kan en vit kvinna representera en mörkhyad? Kan överklassen representera underklassen? Exempelen är oräkneliga. Den här diskussionen vilar delvis på historisk grund. De erfarenheter, och därmed intressen, vissa grupper har, kan de tillvaratas av någon som befinner sig utanför den gruppen? Likaså klargör Phillips diskursens utveckling och förändring över tid²¹.

Lena Wängnerud talar i liknande termer som Anne Phillips. Wängnerud inriktar sig på att, med Phillips hjälp, förklara varför en ökad kvinnlig representation är viktig. Hon förklarar att jämställdhetsarbete främst drivs av kvinnor, ett argument gott nog för att förklara nödvändigheten av kvinnor i politiken; fler kvinnor behövs för att göra representationen jämlik, och för att uppnå jämlik representation behövs fler kvinnor, ett klasiskt moment 22. Dessutom framhåller Wängnerud det faktum att i och med en ökad kvinnorepresentation, som i Norden, har nya politiska områden fått mer uppmärksamhet, då i synnerhet områden som berör omsorgsfrågor och det sociala.²²

Lena Wängnerud talar om representation i termer av dualism. Hon, tillika Hanna Pitkin, ser representation som ett uppdrag att verkställa väljarnas vilja samtidigt som det krävs politiskt ledarskap för att kunna göra avvägningar i de politiska besluten. Både följsamhet mot väljarkåren och självständighet från densamma är viktigt, vilket är en intressant paradox som både Wängnerud och Pitkin framhåller²³. Vidare talar Wängnerud om närvarons politik som en sociologisk ansats, där politikerna blir formade av deras sociala bakgrund. Hon menar att eftersom politiker ofta saknar direkta riktlinjer för vad de förväntas göra och ta för beslut, är de beroende av sina erfarenheter. Därför är det av substans vilka erfarenheter och social bakgrund den enskilde politikern har, risken är annars att när en grupp dominerar den folkvald församling, är det dennes erfarenheter som avgör de politiska besluten på bekostnad av andra grupper, deras erfarenheter och därmed deras intressen²⁴.

Fastän Lena Wängnerud framhåller fördelarna med närvarons politik, är hon mer tveksam till dess praktiska tillämpning och uppmärksammar därmed dess brister och svagheter. Framförallt uppmärksammar hon bristen i ansvarutkrävande. Wängnerud menar här att den sociala representativitet som

---

²¹ Phillips (2000) s.53

²² Wängnerud (1998) s.12

²³ Wängnerud (1998) s.13. Se även Pitkin (1967).

²⁴ Wängnerud (1998) s.16

Anne Phillips föreslår, måste vara ett komplement till den modell den representativa demokratin innebär, där ansvarsutkrävandet har kontrollmekanismer som kanske inte är perfekta, men som åtminstone ger en möjlighet att kontrollera och analysera de val som varit och partiernas förmåga att leva upp till sina program, enligt väljarnas sätt att se det. Wängnerud menar alltså att närvarons politik ska komplementera, inte ersätta, den representativa demokratin. Vidare framhåller Wängnerud de principiella bristerna med närvarons politik, som hon menar ligger i på vilket sätt platserna i parlamenten skall fördelas. Enligt *Responsible Party Model* fördelas platserna efter de partier som vunnit flest röster i valet, i en fallande skala. Anne Phillips har dock andra lösningar. Hon menar att ett proportionellt valsysteem eller majoritetsvalsysteem skulle kunna tillämpas, men att det viktigaste är att inte bara partitillhörighet är avgörande för vem som får plats i parlamentet²⁵.

3.2 Varför jämlik representation?

Helga Hernes, norsk statsvetare, tar upp tre punkter av argument som ofta framförs när man talar för ökad kvinnorepresentation, och varför det är eftersträvänsvärt. Det första är om rättvisa och demokrati. Kvinnor är hälften av befolkningen och borde därför också utgöra hälften när det kommer till representation. Det andra handlar om kvinnor som resurs. Det innebär att kvinnor och män har olika erfarenheter som måste kunna tillgodoses. Dessa erfarenheter krävs för att samhället ska fungera bra. Därför behövs det också kvinnor som kan representera dessa erfarenheter. Det sista argumentet är om olika intressen. Genom könsfördelningen i samhället har kvinnor och män olika intressen och framtidssyner. För att dessa olika intressen ska kunna tillvaratas på bästa möjliga sätt, krävs att kvinnor representeras på lika villkor som män²⁶.

I antologin *Women, quotas and politics* diskuterar Drude Dahlerup med flera kvoteringens för- och nackdelar. Representation är en viktig del i diskussionen om kvotering. Dahlerup menar att en rättvis representation är viktigt av många anledningar. Främst håller hon argumentet om den politiska agendan och det faktum att dess innehåll och intresser kan förändras på ett sätt som går emot kvinnors intressen, om det inte finns kvinnor där för att tillvarata dem. Dessutom framhåller Dahlerup att rättvis representation behövs för att överhuvudtaget kunna legitimera de politiska institutionerna som demokratiska. Vidare påtalar Dahlerup att en ojämn representation av vissa grupper, kvinnor eller en etnisk minoritet, kan leda till och påverka hur den gruppen uppfattas i samhället²⁷. Drude Dahlerup

---

²⁵ Wängnerud (1998) s.17. Phillips (2000).

²⁶ SOU 2005:66 s.75

²⁷ Dahlerup (2006) s.3

förklarar genom tre argument varför kvinnors deltagande i politiken, genom representation, är viktigt. Hon klargör först och främst att kvinnor är medborgare och att det politiska deltagandet således är en rättighet. Hon menar att eftersom kvinnor utgör halva Sveriges befolkning, men är i minoritet i politiken, är det ett tecken på könsdiskriminering. Vidare menar Dahlerup att kvinnors erfarenheter och åsikter bör känneteckna politiken och dess innehåll. Hon menar att kvinnor och män inte har samma livsvillkor, och därför har olika intressen i politiska sakfrågor. Här poängterar därför att bara kvinnor kan tillvarata kvinnors intressen. Dahlerup anser att frågor som till exempel gäller jämställdhet och bekämpandet av patriarkala strukturer i samhället bara har en intressent, kvinnan. Här finns ett motstridigt intresse mellan män och kvinnor vilket omöjliggör en modell där en man kan representera en kvinna i politiken²⁸.

När Eduards skriver om representation talar hon i termer av privilegier. Mäns privilegium är att han inte är sitt kön. Han är individ och kan således representera sig själv och alla andra. Kvinnans förmåga att organisera sig ligger i ett könsintresse. De blir dock inte accepterade i det politiska förrän de samarbetar med män. Eduards menar att genom heteronormativiteten blir mäns medborgarskap friare, eftersom de själva skapar och reproducerar de normer efter vilka de vill leva. Heteronormativitet är mannens norm som innebär att det är det vita, heterosexuella mannens agenda som styr. Kvinnors medborgarskap är således i behovsställning till männens, det är efter männens medborgarskap kvinnornas skapas²⁹.

3.2.1 Att vända på synsättet

Ann-Sofie Ohlander har tittat på problematiken med representation genom att problematisera mansrepresentationen i riksdagen. Att på detta sätt försöka se representation från andra hållet har Ohlander gjort för att se om detta kan leda till andra förklaringar och kunskaper vad det gäller den låga kvinnorepresentationen³⁰. Hon menar att det är viktigt att utmana det välkända, att analysera det självklara. Ofta krävs det ett ifrågasättande av normer för att se problemen med dessa normer, att problematisera det självklara kan vara ett sätt för att nå lösningar³¹.

---

²⁸ Dahlerup (1989) s.15-16

²⁹ Eduards (2002) s.155-156

³⁰ Det är intressant att notera stavningskontrollens diskurs. Kvinnorepresentation existerar som begrepp, dock har ingen uppmärksammat mansrepresentation och att det skulle kunna vara ett begrepp eller ens en kategori. Normen är tydlig, representation är lika med manlig representation.

³¹ Jönsson (red) (2001) s.117

Olika forskarsdiscipliner och forskares intressen visar tydligt vilken avgörande del språket är när man redovisar en forskningsrapport. Lovenduski och Norris har liksom Holmberg och Esaiasson gjort liknande enkätundersökningar med liknande resultat. Undersökningarna handlade om prioriteringar och värderingar bland folkvalda representanter. Båda undersökningarna fokuserar på om kön är något som kan betyda mer än partitillhörighet i vissa sakfrågor. Lovenduski och Norris, feministiska forskare, använder sig av ord som att kön har potentialen att betyda mer än partitillhörighet medan Holmberg och Esaiasson konstaterar att kön har liten men inte betydelselös funktion i förhållande till partitillhörighet³².

3.3 Varannan damernas

Ända sedan utredningen om ökad kvinnorepresentation 1985 och de förslag som sedan lagts i betänkandet *Varannan damernas* har kvinnorepresentationen ökat i statliga styrelser och kommittéer. I detta betänkande lades en rad åtgärder fram för att öka kvinnorepresentationen, bland annat genom att sätta upp mål för ökad könsfördelning, hot om lagstadgad kvotering samt att skärpa nomineringsförfarandet. Det har visat sig att de områden med tydliga mål för könsfördelning och institutioner som granskas noga har nått en jämnare könsfördelning. Detta kan tyda på att genom att ställa krav och ultimatum kan man snabbare nå målet om en jämn könsfördelning. Utvärderingen som följde på *Varannan damernas* visar att den åtgärd som fick störst effekt var hotet om lagstiftad kvotering³³.

1987 utkom slutbetänkandet i Utredningen om kvinnorepresentation. Tanken bakom slutbetänkandet var det skulle vara inledningen till ett arbete som slutligen skulle kunna uppfylla målet om en jämn könsfördelning i statliga organ. De viktigaste anledningarna till varför det behövs fler kvinnor i politiken var samma för tjugo år sedan som idag. Kvinnor utgör hälften av befolkningen och en jämn könsfördelning i de beslutande, folkvalda församlingarna kan anses vara en brinnande demokratifråga. Allmän och lika rösträtt har funnits sedan 1921 och det är en förutsättning för vår representativa demokrati³⁴. Kvinnor och män ska kunna delta på lika villkor inom politiken, alltså är en jämn könsfördelning och ökad kvinnorepresentation en demokratifråga.

En jämn könsrepresentation är också en resursfråga. Om den beslutande författningen ska kunna fatta relevanta och acceptabla beslut krävs att både

---

³² Wängnerud (1998) s.120

³³ SOU 2005:66 s.77

³⁴ SOU 1987:19 s.51

kvinnors och mäns erfarenheter räknas. Eftersom att kvinnor och män har olika erfarenheter som skiljer sig åt kan inte en man representera en kvinna fullt ut, lika väl som en kvinna inte kan representera en man. Enligt betänkandet var det viktigt att förstå att detta inte innebär att kvinnors erfarenheter och en ökad kvinnorepresentation ska ske enbart inom områden där kvinnor oftast får sina erfarenheter ifrån, såsom social- och familjepolitiken. Tvärtom ansågs det oerhört viktigt att kvinnor fick chansen att komma in i nya sfärer för att på så sätt få fram sina åsikter och kunna dela med sig av sina erfarenheter i en ny atmosfär³⁵. Detta är något som än idag måste tas upp. Våra olika erfarenheter som kvinna och man gör att det krävs att vi får komma in och får plats i alla sfärer. Det är just denna blandning som bidrar till ny förståelse och ny kunskap, det är ett sätt att komma vidare. Precis som författarna bakom slutbetänkandet framhåller krävs det att "samhället måste definieras även utifrån kvinnors erfarenheter, krav och frågeställningar"³⁶.

Drude Dahlerup talar om kritiska handlingar. Med detta menar hon sådana handlingar som "Varannan damernas" kan sägas vara, att medvetna förändringar för att sätta press på partiernas ledningsgrupper, kan leda till att öka jämlikheten inom partierna. Genom att aktivt försöka bryta de tidigare strukturerna skulle man uppnå bättre jämlikhet. Det är också viktigt att satsningar på kritiska handlingar är långsiktiga och bestående. Politisk och mänsklig utveckling har inte någon inbyggd förändringsautomatik menar Dahlerup, utan det behövs medvetna satsningar för att förändra situationen för kvinnor inom politiken³⁷. "Varannan damernas" var en sådan satsning som i backspegeln kan anses lyckad.

---

³⁵ SOU 1987:19 s.52

³⁶ SOU 1987:19 s.53

³⁷ Wängnerud (1998) s.180

4 Valsystem

Maj-Britt Westerlund uppmärksammar även det svenska valsystemet som en av orsakerna till den höga kvinnorepresentationen. Hon stödjer sig på fler studier av bland andra Norris, Hernes och Randall när hon säger att det proportionella valsystemet har visat sig vara till fördel om kvinnorepresentationen skall öka. Tillsammans med de nämnda forskarna visar Westerlund också att kvinnorepresentationen är högre i den lokala politiken än i den nationella politiken³⁸.

Lena Wängneruds forskning visar att det är under slutet av 1960-talet och början av 1970-talet, som det stora genombrottet för kvinnorepresentationen sker i Sverige. Detta innebär bl.a. att andelen kvinnor i riksdagen ökar kraftigt men även att skillnaden mellan kvinnorepresentation i de olika partierna ökar. I Sverige i stort blir jämställdhetsfrågor viktigare än förut och får mer uppmärksamhet både medialt och i människors vardag. Wängnerud ställer frågan om det verkligen finns ett orsakssamband mellan krav på ökad jämställdhet och ökad kvinnorepresentation. Hon framhåller att kanske hade kvinnorepresentationen ökat oavsett, men kanske beror det på den bas som kvinnor byggt upp sedan rösträtt och valbarhet till riksdagen kom³⁹.

Lena Wängnerud funderar också över om valframgång har något samband med ökad kvinnorepresentation. Detta genom att se på mandatförändringen för de partier som varit med i riksdagen varje val mellan 1971 och 1998. Hennes poäng med studien är att om fördelningen av kvinnliga mandat ökar när ett parti har en valframgång, kommer sakta men säkert kvinnorepresentationen öka utan att det krävs speciella satsningar. Hon drar dock slutsatsen att det inte finns någon absolut princip som pekar på att valframgång styr kvinnorepresentationen. Ett parti kan till och med tappa mandat ganska stort utan att det i sig innebär att andelen kvinnliga ledamöter minskar. Hon framhåller också att detta återigen kan innebära att det finns något mer än slumpen som styr fördelningen mellan kvinnor och män i politiken⁴⁰.

Maj-Britt Westerlund har också undersökt hur representationen har tagit sig uttryck. Hon menar att alltför ofta befinner sig kvinnor på partiernas icke-valbara

---

³⁸ Westerlund (1997) s.11

³⁹ Wängnerud (1999) s.36

⁴⁰ Wängnerud (1999) s.38

platser. På så sätt kan andelen kvinnor öka, men i praktiken blir de aldrig valda. Detta är partiernas sätt att öka det kvinnliga deltagandet i politiken, utan att öka representationen⁴¹. Även Drude Dahlerup talar i dessa termer. Hon visar hur kvinnors medverkan minskar i takt med att rekryteringsfasen kommer igång. Från att ha varit hälften av väljarna blir kvinnorna i de nästföljande stegen, rekryteringsfasen och valet, allt färre. Dahlerup menar här att det inte endast kan förklaras genom att väljarna väljer män till de politiska platserna. Hon konstaterar flera orsaker till varför kvinnor ”försvinner” ju närmare makten de kommer. Tidsbrist, den politiska kulturen (läs patriarkala kulturen) och levnadsvillkor nämns. Dessutom poängterar hon att det är betydelsefullt på vilket sätt kvinnor blir nominerade av partierna. Ofta kommer kvinnor, som också Maj-Britt Westerlund visar, på så kallade pyntplatser, alltså långt ner på partilistorna, utan någon reell chans att bli valda. Detta är ett tydligt exempel på hur partierna gör för att ”öka” det kvinnliga deltagandet i politiken, utan att öka representationen⁴².

---

⁴¹ Westerlund (1997) s.12

⁴² Dahlerup (1989) s.26-30

5 Historisk bakgrund; hur blev Sverige jämställdhetens Mecka?

I Sverige kom brytpunkten för ökad kvinnorepresentation i riksdagen under 1970-talet, då andelen kvinnor ökade drastiskt. Detta höll sig fram till 1992 då andelen kvinnor i riksdagen sjönk något. Visst är tidens gång är en anledning till att kvinnorepresentationen har ökad, men det är inte tillräckligt. Ökningen under tiden är heller inte så hög att enbart årens gång hade lett fram till den andelen kvinnor i riksdagen som vi idag har⁴³.

Kvinnlig rösträtt röstades igenom i den svenska riksdagen 1919 och det första valet där kvinnor kunde rösta och bli valbara genomfördes 1921. Fram till 1970 fanns i Sverige tvåkammarsystem. Under tiden från 1921 fram tills enkammarsystemets införande var det en högre andel kvinnor i andra kammaren. En anledning till detta kan vara att första kammarens ledamöter valdes indirekt av stads- och landstingsfullmäktige, medan andra kammaren valdes i direkta val. Det var också olika långa mandatperioder i de två kammarna, åtta år i första och fyra år i andra. En högre rotation bland ledamöterna kan ha varit en anledning till att kvinnor lättare valdes in⁴⁴.

Det stora genombrottet för kvinnor i svensk politik kom under 1970-talet. När enkammarsystemet tillträdde 1971 var andelen kvinnor 14 procent. Till nästa val hade den stigit till 21 procent, den högsta ökningen någonsin. Därefter har det varit en stadig ökning av kvinnor i riksdagen, utom vid två tillfällen. 1982 höll nivån sig samma som vid det föregående valt och 1992 inträffade den första minskningen sedan enkammarsystemet infördes, från 38 till 34 procent⁴⁵. Vid det senaste valet, hösten 2006, var andelen kvinnor i riksdagen 47,3 procent⁴⁶. Det är den högsta siffran någonsin i ett svenskt val och kan ses som en bekräftelse på den fortsatta höga kvinnorepresentationen i Sverige.

Den första kvinna att utses till statsråd dröjde ända till 1947 då nationalekonomen Karin Kock satt med som konsultativt statsråd. De tidiga kvinnliga statsråden hade det gemensamt att de satt under korta perioder och fick ofta positioner som konsultativa statsråd och därmed hade de inget eget departement. Christina Bergqvist menar att detta visar på att trots att kompetenta

---

⁴³ Wängnerud (1999) s.38

⁴⁴ Wängnerud (1999) s.33

⁴⁵ Bergqvist (1994) s.41

⁴⁶ http://www.riksdagen.se/templates/R_PageFull_11293.aspx, 070103

kvinnor fanns med i statsrådsberedningen tilläts de inte få den position de förtjänade. Detta eftersom de poster de fick, ofta som konsultativa statsråd ses som en juniorplats som senare leder till en egen statsrådsposition och ett eget departement. Dock visar det sig att det inte stämmer när det gäller kvinnor. Ingen av de fem första statsråden mellan 1947 till 1973 blev chef för något departement, trots att flertalet män vid samma tid övergick från departementsråd till chef för ett eget departement⁴⁷. I dagens borgerliga alliansregering, januari 2007, är andelen kvinnliga statsråd 9 av totalt 13 statsråd⁴⁸.

I Sverige fanns sedan länge även en tradition av starka kvinnoorganisationer, både inom och utom partierna. Under 1970-talet fick de nytt liv och ett uppsving. I Sverige möttes inte kvinnorörelsen under 70-talet av alltför stort motstånd, eftersom kvinnor sedan tidigare organiserat sig. Mycket av arbetet kring kvinnors intressen och krav, har skett inom partierna, men det fanns även mer aktionsbaserat arbete. Christina Bergqvist hänvisar till uppbyggnaden av välfärdsstaten som en av anledningarna till att kvinnorörelsens krav inte uppfattats som så tuffa i Sverige. Den offentliga sektorn skapade en arbetsmarknad och en möjlighet för kvinnor att komma utanför hemmet⁴⁹. Under 1990-talet bildades stödstrumporna med anledning av kvinnors minskande representation i riksdagsvalet 1991. Stödstrumporna uppmärksammades mycket genom deras hot att skapa ett fristående kvinnoparti⁵⁰.

---

⁴⁷ Bergqvist (1994) s.40

⁴⁸ <http://www.regeringen.se/sb/d/113>, 070103

⁴⁹ Bergqvist (1994) s.65

⁵⁰ Wängnerud (1999) s.19

6 Kvotering

6.1 Höger-vänsterskalan och kvotering

Maj-Britt Westerlund skriver om hur den historiskt höga kvinnliga representationen i Sverige kan bero på det långa socialdemokratiska styret. Hon menar att på en höger-vänsterskala är partierna åt höger inte lika inställda på att kvotera eller att genom andra formella regler höja kvinnorepresentationen i politiken, som partierna åt vänster är. De traditionella högerpartierna, och deras kvinnoförbund framhåller istället hur man genom utbildning, träning och stöd till kvinnor kan öka kvinnorepresentationen. De gör alltså frågan om ett underskott av kvinnor i politiken till ett kvinnoproblem, istället för ett reellt samhällsproblem. Hon menar, likaså Hirdman gör i maktutredningen, att under det långa socialdemokratiska styret har kvinnofrågor varit en offentligt uttalat viktig angelägenhet. Sedan kvinnor fick rösträtt i Sverige, år 1921, har kvinnorepresentationen ökat i takt med att kvinnor i större utsträckning börjat utföra förvärvsarbete⁵¹.

Även Pippa Norris menar det finns skillnader mellan olika partier på höger/vänsterskalan som kan ge svar på frågan om kvinnorepresentation. Hon pekar på studier som visar att högerpartier tenderar att ha färre kvinnor bland sina representanter än vänsterpartier.

”Just as right-wing parties favor a minimal role for government in the free market, so they prefer nonintervention in the recruitment process”⁵².

Socialdemokratiska och gröna partier har internationellt sett varit mer positivt inställda till reformer som på olika sätt vill förändra sammansättningen i de politiska församlingarna. Wängnerud visar genom studier av de svenska partierna, att Norris forskning stämmer in på Moderaterna. Kvinnorepresentationen har legat runt 25-30 procent i valen mellan 1979 och 1998. Däremot stämmer det inte helt att vänsterpartier har högst andel kvinnor. Istället är det Centerpartiet som visats

---

⁵¹ Westerlund (1997) s.10

⁵² Wängnerud (1999) s.34

sig ha högst andel kvinnor under valen 1979-1989. Efter valet 1998 var exempel 56 procent av centerpartiets ledamöter kvinnor⁵³.

Drude Dahlerup med flera gör en uppdelning av synen på kvotering. ”The fast track” är den kategori som genom kvotering snabbt vill öka kvinnorepresentationen. Tron på en gradvis ökande kvinnorepresentation saknas. Social exkludering och diskriminering antas vara orsaken till den ojämna representationen. ”The incremental track” är dess motpol. Den här kategorin ser underrepresentationen av kvinnor i det politiska som ett resursproblem. Man menar att kvinnor inte har samma resurser som män. Diskriminering mot kvinnor erkänns, men här finns en framtidstro på samhället, och att synen på och diskrimineringen mot kvinnor kommer att gradvis avta i takt med att samhället utvecklas socialt. Skepticismen mot kvotering är här relativt hög⁵⁴.

6.2 Varför kvotering?

På vilket sätt är då kvotering lösningen på kvinnorepresentationsproblemet? Olika forskare, Anne Phillips, Gun Hedlund-Ruth, anser att även om kvinnorepresentation ökar över tid går det inte snabbt nog. Det krävs för att ändra samhällsutvecklingen, någonting drastiskt. Könskvotering framhålls som lösningen. Fastän det innebär vissa problem anser forskarna att kvotering är den bästa lösningen. Könsstruktuerna i det politiska livet är så djupt rotade att det måste komma någonting utifrån och uppifrån som inte är beroende av den goda viljan för att bekämpa strukturerna.

Könskvotering innebär att kvinnor måste inneha ett visst antal plaster eller ha visst procent av platserna i en politisk församling. Idén bakom kvotering är dels att locka in kvinnor i politiken och att se till så att kvinnor i politiken inte blir isolerade. Det vanliga idag är att kvoteringsystem ska se till så att det kommer in 30 till 40 procent kvinnor i de politiska församlingarna. Det är också vanligt att kvotering inför som ett slags tillfälligt medel, till dess att målen med jämn representation kan uppnås utan tvång. Det vanliga med kvotering är just att öka kvinnors representation.

Anne Phillips definierar tre hållbara argument för könskvotering i det politiska. Rättvisprincipen grundar sig i det faktum att om det inte fanns några särskilda hinder för att hålla vissa grupper, i detta fall kvinnor, utanför det politiska, skulle man kunna förvänta sig att politiska poster skulle fördelas lika mellan könen. Skulle då en skev avvikelse finnas, skulle det därmed vara tecken på strukturell diskriminering. Därmed har kvinnor inte samma möjligheter och

---

⁵³ Wängnerud (1999) s.35

⁵⁴ Dahlerup (2006) s. 7-8

rättigheter som män. Här kommer frågan om medborgarskap in. Om den ojämsställda representationen är en upprepande struktur och praxis, och därmed inte tar tillvara kvinnors rättigheter och intressen, har de då ett helt medborgarskap? Det andra argumentet poängterar det faktum att kvinnor kan sägas ha gemensamma intressen som annars skulle förbises. Denna fråga kan exemplifieras med kvinnors lägre lön gentemot männens. Här skulle en ändring till kvinnors fördel behöva ske på männens bekostnad. Hur skulle en sådan fråga kunna genomföras utan en jämställdrepresentation, frågar sig Phillips. Det tredje handlar om kvinnors annorlunda förhållande till politik och politiska frågor. Kan det möjligen vara så att andra frågor kommer upp på agendan om fler kvinnor fanns bland de politiskt representerade⁵⁵ ?

Gun Hedlund-Ruth talar i samma termer. Hennes argument för kvotering för att öka den kvinnliga representationen i valda församlingar är tre. De grundar sig dels i ett rättfärdighetsargument, vilket innebär att innehållet i de tagna besluten inte är av vikt, det är själva rättigheten att delta i besluten som är viktig. Resursargumentet fokuserar på den förlust samhället gör på att inte utnyttja de speciella erfarenheter och kunskaper kvinnor besitter. Det tredje argumentet är ett intresseargument. Hedlund-Ruth menar här att kvinnor och män inte har samma intressen, som dessutom ofta kan vara motstridiga. Därför måste kvinnor finnas på plats för att försvara sina intressen⁵⁶.

---

⁵⁵ Phillips (2000) s.81-87

⁵⁶ Hedlund-Ruth (1986) s.16

7 Avslutning

7.1 Konklusion

Förvånande nog råder en något oväntad konsensus i argumenten kring den ojämlika representationen och övertygelsen inför dem, bland de ledande forskarna inom representationsforskningen. De tre huvudargumenten, funna bland annat hos Wängnerud, Phillips, Hedlund-Ruth, Hernes och Dahlerup; rättviseargumentet, intresseargumentet och resursargumentet återkommer genomgående och framhålls som de avgörande pelarna i jakten på jämlik representation. Forskarna är rörande överens om att den ojämlika representationen inverkar negativt på demokratin, att en demokrati är beroende av att allas röster får möjlighet att höras. Forskningen visar att representationen och dess utseende är avgörande för vilka frågor som ventileras och kommer upp på den politiska agendan, och blir föremål för politiska beslut. Här spelar den sociala representationen en avgörande roll, där man menar att varje grupp i sig behöver vara representerade för att få sin röst hörd och intressen tillgodosedda⁵⁷. Representationen är tätt sammanhängande med diskussioner om demokrati och ett aktivt medborgarskap. Ett aktivt medborgarskap innebär samma möjlighet att påverka och delta i det politiska livet, och göra detta som en fullvärdig medborgare där ens intressen blir tillvaratagna. Eduards konstaterar hur mäns medborgarskap är det fullvärdiga medborgarskapet, utan fokus på hans kön, hans medborgarskap är det neutrala medborgarskapet. Kvinnans medborgarskap definieras däremot utifrån hennes kön, och hela tiden i förhållande till mannens⁵⁸. Det tabu som omringar mannens medborgarskap och monopol på representationen framhålla som det största problemet att komma över för att kvinnorepresentationen skall kunna öka.

Könskvotering är något forskarna diskuterar som en lösning på den ojämlika representationen. Här framhålls hur den ojämlika representationen egentligen är diskriminering, och därför kan könskvotering ses som en demokratiåtgärd. Forskningen klargör två sett att se på hur man kan komma tillrätta med problemet med representationen. Genom antingen kvotering, som ses som ett snabbare, mer radikalt och samhällsförändrande sätt att nå jämlikhet i representationen, eller att låta samhällets utveckling ha sin gång. Här sätter man förtroende till utveckling,

---

⁵⁷ Se till exempel Phillips (2000) och Wängnerud (1998)

⁵⁸ Eduards (2002)

modernisering och utbildning, och att detta på sikt skall leda till en mer rättvis representation⁵⁹.

7.2 Egna reflektioner

Den ojämlika representationen anser vi kan ses som en faktor som reproducerar ojämlikhet även i det övriga samhället. Amerikas president mellan 1797-1801 John Adams tyckte att den lagstiftande församlingen skulle spegla vad befolkningen i stort såg ut och tyckte. Detta är något vi tycker är en bra tanke. En jämlik representation tror vi skapar ett jämlikt samhälle där utanförskap i mindre omfattning finns. Anne Phillips dristar sig till att säga att demokratin kan påverkas negativt när de som är politiska aktiva inte är representativa för befolkningen i övrigt. Hon menar när vissa grupper eller klasser är mer politiskt aktiva än andra finns en risk att folkets intressen misstolkas och ”fel” beslut tas av eliterna⁶⁰. Detta tycker vi är en välpåpekad poäng och vi vill understryka den snedvridning av de politiska besluten en ojämn representation därmed kan leda till, för att återkoppla till Phillips. En demokrati förutsätter att allas röst blir hörd. För att allas intressen ska kunna tas tillvara krävs en jämlik representation. Våra olika kön ger oss förutsättningar och erfarenheter i samhället. Båda dessa resurser behövs. Ojämlik representation är alltså ett enormt resursslösande. Viktig kompetens går förlorad när man väljer att bara lyssna till vissa gruppers röst.

Det som ingen av litteraturen har tagit upp men som vi vill klargöra är att trots låg eller ingen kvinnlig representation finns det ett politiskt deltagande bland kvinnor. När man inte får rum i de politiska församlingarna skapar man nya vägar och forum för att praktisera politik. En sådan praktik kan vara politisk aktivism, där kvinnor har hittat andra sätt att påverka de politiska församlingarna. Ett gott exempel i den svenska kontexten är stödstrumporna som genom sin existens kunde påverka den politiska agendan. Genom media blev stödstrumporna en makt att räkna med och visade därmed att även utomparlamentariska krafter kan åstadkomma förändringar. Exkludering av grupper från parlamentariskt håll betyder inte nödvändigtvis att man utestänger dem från det politiska livet, det tvingar dessa grupper att hitta andra lösningar och vägar för att få fram sina åsikter och folkligt stöd. Ju mer grupper exkluderas och tvingas till alternativa forum för att utöva politik desto mer kan de parlamentariska partierna inte bortse från dessa gruppers betydelse och existens och måste därför inkluderas i det politiska arbetet. En annan lösning är att partierna tvingas ändra sin politik, i fallet med stödstrumporna blev partiernas kvinnoförbunds utveckling mer och mer betydelsefull och blev en allt viktigare pelare i partibyggena. En annan form av

---

⁵⁹ Se till exempel Dahlerup (2006) och Wängnerud (1999)

⁶⁰ Phillips (2000) s.46

politisk aktivism som kvinnor har utvecklat är kvinnojourerna och dess betydelse för utsatta kvinnor. Det som har uppmärksamats när det gäller kvinnojourerna är att de utestänger män från deras verksamhet och att det i sig är en politisk handling. Män känner sig utestängda från en verksamhet trots att de under lång tid utestängt kvinnor från den politiska världen.

Är då kvotering lösningen på representationsproblemet? Hur skall i så fall kvoteringen se ut? Skall den vara lagstadgad eller beroende av den goda viljan? I Sverige har varannan damerna fungerat som en oskriven lag. Varannan damernas har då kommit från partiernas håll, och även gällt statliga bolag och styrelser. Detta har praktiserats under socialdemokratiska regeringar, och ses utomlands som en förebild och en god modell för att uppnå en mer jämlik representation. Varannan damernas är alltså ingen lagstadgad bestämmelse, men har praktiserats som en. Den kan tyckas ha inneburit en attitydförändring i det politiska livet, eftersom den faktiskt inte har behövts lagstadgats om. Det stora testet blir nu, när Sverige bytt till en borgerlig regering, som deklarerat att varannan damernas tillhör det förflutna inom statliga bolag och styrelser. Nu skall rekryteringen ske utan tanke på kön. Förhoppningen är dock att det även i fortsättningen kommer att vara könsjämlikt. Då kommer den goda viljan att testas, och om det verkligen finns någon sådan. Vi kommer då att få se om en attitydförändring skett, eller om varannan damernas är något som endast tillhör och utövas av de socialistiska partierna. Frågan är dock, nu när varannan damernas avskaffas, om inte kön blir det största fokuset. Vi ser det som att varannan damernas har använts för att kunna bortse från könsaspekten, och verkligen kunna se till kompetensen. Varannan damernas finns till för att kvinnor, trots deras kompetens, inte får samma möjligheter som män. Modellen har varit ett sätt att komma förbi de strukturer som diskriminerar bort kvinnor från platser i politiska församlingar, bolag och styrelser. Vår önskan är att varannan damernas lämnat ett avtryck och bidragit till en attitydförändring, och därmed en strukturförändring, som gör att kvinnor rekryteras i samma utsträckning som innan. Om inte, är det ett bevis på att en lagstadgning hade varit nödvändig, för att komma förbi strukturerna och inte behöva lita till den goda viljan. Denna goda vilja som då varit partipolitiskt bunden. En sådan sak som jämlikhet borde inte vara bunden till vem som för tillfället styr landet, utan något som står över partigränserna och som en politisk rättighet.

Kvotering skulle kunna vara en lösning på en mekanism som utestänger. Denna mekanism är för oss patriarkatet. Denna osynliga struktur tror vi inte kan upplösas genom oskrivna regler. Den goda viljan, som diskuterats ovan, skulle samtidigt ses ur ett motsatt perspektiv. Genom att försvara den goda viljans möjligheter, kan exkluderade grupper bara släppas in genom just den. Om den goda viljan försvinner, till exempel genom ett maktskifte, står man utan fasta bestämmelser i form av lagar som fortsätter att släppa in exkluderade grupper. Vi tror att en lag, som står över parternas inställning till rättvis representation skulle vara den bästa lösningen. Genom lagstiftning skulle man komma bort från beroendet av en tillfällig god vilja och kunna förlita sig på kontinuiteten i att veta att alla har

samma möjligheter. I förlängningen hoppas vi att en lagstiftning skulle innebära en attitydförändring som inte är beroende av partifärg, utan som är allmängiltig.

På vilket sätt kan kvotering vara ett problem? Om kvotering är en medicin på samhällets sjukdom, den ojämlika representationen, kan man då leva med dess biverkningar? Man skulle kunna hävda att kvotering är en mekanism som orsakar ojämlikhet. De grupper som förfördelas, i detta fall män, kan hävda att de blir åsidosatta och diskriminerade, när kvinnor blir inkvoterade. Vi vill poängtera att kvotering i representationsproblematiken innebär något strukturellt och inte skall ses som något personligt. Att få representera folket i den beslutande församlingen ska inte ses som något personligt, utan man är där för att representera väljarkåren. Denna väljarkår är en brokig skara, där kön, ras och etnicitet spelar en avgörande roll. Därför är denna påstådda diskriminering inte giltigt som argument. Rättviseargumentet, att alla grupper bör representeras och få sina intressen tillgodosedda, måste komma i första hand. Vi tycker att man måste bortse från individen, och se till strukturen. Man skulle också kunna hävda, med utgångspunkt i demokratiska tankar om allas lika rätt, att förfördelades grupper genom en mer jämlik representation får tillbaka det som nekats dem tidigare.

7.3 Slutord

Under denna resas gång har vår bild av könskvotering i det politiska vidgats och fördjupats. Nu, mer än någonsin, förstår vi på vilket sätt kvotering kan vara en lösning för att nå en jämlik representation i våra valda församlingar. Jämlikhet i representationen har för oss blivit ett villkor för en välfungerande demokrati. Vår uppsats är en forskningsöversikt, gjord för att klargöra forskningsläget och för att förstå dess problematik. Den är också gjord med tanke på kommande uppsatser. Den här uppsatsen skulle kunna ligga till grund för, och användas som materiel i en uppsats som fokuserar på vidare empiriska studier. Att skapa eget empiriskt materiel, till exempel genom att göra fallstudier i hur kvinnorepresentationen utvecklats i olika kommuner, är intressant för oss båda i kommande uppsatser.

8 Referenser

8.1 Tryckta källor

- Bergqvist, Christina, 1994. *Mäns makt och kvinnors intressen*. Stockholm: Almqvist & Wiksell
- Dahlerup, Drude, 1989. *Vi har väntat länge nog - handbok i kvinnorepresentation*. Randers: Nordiska Ministerrådet
- Dahlerup, Drude, ed. 2006. *Women, Quotas and Politics*. Great Britian: Routledge
- Eduards, Maud, 2002. *Förbjuden Handling: Om kvinnors organisering och feministisk teori*. Kristianstad: Liber
- Hedlund-Ruth, Gun (1986). ”Varför ska just gruppen kvinnor öka sin representation i beslutande organ?” ur *Hit- men inte längre?* Ds A 1986:5 rapport från seminariet ”Kvinnor och politisk makt”, delrapport från utredningen om kvinnorepresentation.
- Jönsson, Christer (red.), 2001. *Rösträtten 80 år. Forskarantologi*
- Karam, Azza, 1998. *Women in Parliament: Beyond Numbers*. Stockholm IDEA
- Kälvemark, Anne-Sofie, (red.)1981:2. *Kvinnors liv i det svenska samhället. Tio forskningsprojekt stödda av Riksbankens Jubileumsfond*. Stockholm: Liber
- Mattson, Ingvar & Olof Petersson (red.) 2003. *Svensk författningsspolitik*. Viborg: SNS Förlag
- Phillips, Anne (1998). ”Democracy and Representation: or, Why Should it Matter Who our Representatives are?” ur Phillips, Anne (ed.) *Feminism and Politics*. Oxford: Oxford University Press.
- Phillips, Anne, 2000. *Närvarons Politik – den politiska representationen av kön, etnicitet och ras*. Lund: Studentlitteratur

- Pitkin, Hanna, 1967. *The concept of representation*. Berkley: California University Press
- SOU 2005:66. *Makt att forma samhället och sitt eget liv – jämställdhetspolitiken mot nya mål. Slutbetänkande av jämställdhetspolitiska utredningen*. Stockholm: Fritzes Offentliga publikationer
- SOU 1987:19. *Varannan damernas. Slutbetänkande från utredningen om kvinnorepresentation*. Stockholm
- Wahl, Anna, Charlotte Holgersson, Pia Höök & Sophie Linghag, 2001. *Det ordnar sig. Teorier om organisation och kön*. Lund: Studentlitteratur
- Westerlund, Maj-Britt (1997). *Kvinnorna tar plats i kommunalpolitiken*. Umeå: Umeå universitet.
- Wide, Jessika (2006). *Kvinnors politiska representation i ett jämförande perspektiv- nationell och lokal nivå*. Umeå: Umeå universitet
- Wängnerud, Lena, 1998. *Politikens andra sida. Om kvinnorepresentation i Sveriges Riksdag*. Kungälv: Göteborgs Universitet
- Wängnerud, Lena, 1999. *Kvinnorepresentation. Makt och möjligheter i Sveriges riksdag*. Lund: Studentlitteratur

8.2 Andra källor

<http://www.regeringen.se/sb/d/113>, 070103 kl.14.00

http://www.riksdagen.se/templates/R_PageFull___11293.aspx, 070103 kl.14.15